Масса а мехкашкара пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-Гlалгlай обкома, Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Советан Министрий Советан орган («СВЕТ»)

Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Мах 2 кап. ◆ ЕРА 29 июнь, 1972 шу. ◆ № 78 (5184). ◆ Газет арадуьл 1923 шера дения

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА ПЛЕНУМ

27 июне г. Грозне КПСС Нохч-Гlалгlай обкома политически дешара Цlагlе парте областной комитета VI пленум хилар.

Цига дийцар «Партийни документаш хууьнара хьакъхьехьа бола КПСС ЦК майски (1972 ш.) Пленума сонён кхоачашбера КПСС Нохч-Гlалгlай областной партийни организацие лекхарйш» аха доош. Цех лаьцна доклад бир КПСС Нохч-Гlалгlай обкома хьалхарча секретара С. С. Апряткина.

Доклад лаьцна пренеех къамаьлаш дир С. М. Магомадова — КПСС Старопромысловски райкома хьалхарча секретара, А. А. Чейнина — КПСС Гудермесски горкома хьалхарча секретара, А. Д. Диадаева — Урус-Мартана района «Гехинский» совхоза парткома секретара, Ю. В. Кузнецова — «Красный молот» завода парткома секретара, С. Д. Сулейманова — Ведана района Орджоникидзе цlерагlча колхоза парткома секретара, Н. А. Юшкова — Шелковской района «Коминтерн» колхоза парткома секретара, В. Н. Гандалоева — КПСС Назрани райкома секретара, П. Д. Лопатина — КПСС Надтеречни райкома хьалхарча секретара, И. З. Кашимова — производственно-товарни контора парткома секретара, В. Е. Варлашкина — КПСС обкома организационно-партийни балха отдела заведующе.

Дийцача дешах лаьцна хоадам бола соцам тlайийцар пленумо. Партийни документаш хууьнарца кийчо ярац иа гlулакх чакхдахаран тlаерзаяь практически дезарий план чlоагlйир парте областной комитета пленумо.

Пленума балхах бола отчет кепатела зургья.

КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советан

Кагирхой ерригюкъарча юкъерча образованега боахилга чакхдаккхарахи юкъарча образоване школа дlахо а дегlайоалаярахи

КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советон тlайийцаб кагирхой ерригюкъарча юкъерча образованега боахилга чакхдаккхарахи юкъарча дешара школа дlахо а дегlайоалаярахи бола соцам. Соцам тlа белгалдоаккх юкъарча дешара школа цаl йола къахьегаман политехнически школа хиларах тарра укх тlехьарча шерашка чlоагlъенна хилар. Шерьенна юкъерча школай сеть, дукхагlа хиниаб квалификаци йола хьехархой, эргайоалаш тоалу дешара — кхетам балара процесс. Мехка хьазулеш да коммунизмага боалча новкъа вай общество дlахо а социально - политически экономически дегlаахара, къахьегамхой социалистически сахкетами культурен лакхъяллара лоархlамерча торонех цаl хиларах тарра ерригъюкъара юкъерча образованега довлилга чакхдаккхара эша дерригъ хьалаш. Из дерригъ а халкъа образоване дакъе карагlдаьнна доккха хlама да.

Соцам тlа дlахо йоах, КПСС XXIV-ча съезда экономика, lилма, культура дакъера решенеш практически кхоачашъяро дlадех хьатlаккхуш йолча тlехьенна дешар хьехарен кхетам баларех гlулакх дlахо а тоадалга, юкъарча дешара школа болх тоабелга. Хlанарча хьалашка къаьстта лоархlаме да школай болх коммунизм хьаьъяра декхараща, lилма-техническ прогресс дlадехараша маьхкара бергболаш хилийтар. КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советон теркам тlабахийтар дешара керда, дикагlйола методаши техническ средствани хlана а школашка марйоагlара юкъе ца йухьаш хилара. Бизза-пайда эцац дешархоашта коммунистически нравственноста, дахара — ледара лакхача культура, дешарцен къахьегамцен сахкетам болаш гlулакх хилара уйланца кхетаи балара йолаш йоалча торонех, lилма-педагогическ учреждениеша ледара уттаю дешархошта образовани, кхетам, профессиональни ориентаци ялара лоархlаме проблемаш. Хьехархой кадраш кийчъяр кхоачамболаш дуаза практикадех хlанзарча юкъарча дешара школай хьаштаиел.

Просвещение дакъера декхараш толамца кхоачашдар эгара хьалха тайпа да халкъа образоване органий балхах, хlаьта иштта партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеех, школай пар хьинарен хаддаван бечa тер-кама.

КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советон СССР просвещение Министерствол союзни республикай Министрий Советаш, халкъа образоване органаш декхарийла юкъарча дешара школай балхан тlара кхоачамбоацараш дlадоьхарйола гlулакхаш де, дlахо а просвещени дегlайовлаяра, ерригъюкъарча юкъерча образованега довлилга чакхдаккхара, хьатlаккхучa тlехьенна дикагlа дешар хьехарен кхетам баларен хьакъехьа КПСС XXIV-ча съезда соцам тlара хьадоагlа декхарш кхоачашдара виз тlабахийта. Советски школас кагирхошта lалашен общественни законех йола кlоиргга а чlоагlа а знанеш лургйола, марксистско - ленински мировоззрени хьахургйола, кагирхой хьинаре къахьегарак общественни балхаи, социалистически Даьхенна доазув довццаш гlулакх дара, коммунизма идеишта тешаме хилара тlакхуш хургбола гlулакх де гlорга.

Просвещение органашта, партийни, советски, общественни организацешта тlадаллад кагирхой юкъерча образованега кхачо бизагlа юкъеозаргбола гlулакхаш тlадаккха, юкъарча юкъерча образоване керттера форма йола юкъерча образоване школа хьагамен политехнически школа хиларах тарра дегlайовлаяри эргалюкъа тоаяра, сменни (смени) заочни юкъарча школай болх хьалда тоабар, болх беш болча кагирхоша юкъерча образованега чакхдаккхара хилара дергйолаш хьалаш кхоллар, профессионально-технически юкъерча специальни образоване организацица цхьана юкъерча профессионально - технически училищашкa тlехкуьйрашкен юкъерча образоване лакхо боарам хулга lалашдар.

КПСС Центральни Комитетон СССР Министрий Советон СССР Госплана, СССР просвещение Министерствана, союзни республикай Министрий Советашта тlадиллад СССР ЦСУ-на цхьана юкъарча образоване ерригача формех эгарадр тlех пайда эцаргболаш кагирхой кийчбара планированеи юкъерча образоване учетан цаl йола методика оттаелга.

СССР просвещение Министерствo, СССР педагогически lилмай Академи, союзни республикай Министрий Советаш, халкъе образоване органаш, школай кулгалдойи хьехархой коллективаши декхарийла я дlахо а дешара — кхетаи процесс эргаьккха тоаяра дукхагlа теркам тlабахийта, дешар хьехара теоретически идейно-политически боарам лакхбе, 1975 шу тlаккхочаш ерригача школашка керда дешара планашка программаш оттаьяха. Цар лерда тlа кийча дань, стабильни учебникаши lилмаи производстваи хlанзара боарам гойтача дешара — методически комплектаци яраха. Къамий школашка эрсийн цхьаен мотт хьехилга тоаде. Ерригача юкъерча школашка кхоачамхилла кабинеташ кийчъе. Дешар хьехара методаш йоахаш — йоахши эргаика а тайп-тайпара хилийта я, дешар хьехара технически средствош, кино, радио, телевидени эффективнегlа юкъейоалае.

Дlахо а дешархошта нравственни, эстетически, правовой, тlемапатриотически, атеистически идеям лулга эргадьккха тоадергдола гlулакхаш де, дешархой физически дегlаахара хадданза йоаккхо е, дlахо а школаи дезаленгбуззамаш, дезален шналеси морально дlадехареш цаlаш хулга кlоагlде.

Коммунизм хьагlяра практикацара школа буззам дlано а чlоагlбар духьа СССР просвещение Министерствaнеи халкъа образоване меттигерча органаштеи тlадиллад школера предметаш lоладелгея производства лердаш боаьдгеи вlашагlтохара лерда тlа политехнически дешар хьехилга

(Чактадоалар 2-ча оагlо тlа).

ЛЕКТОРА ДОШ

Мйслагlча пятилетке Коммунистически парте чакхдаха лерхlача lалаьмате доккхачен сийлахьчен гlулакхаша миллионаш болча советски нахьа дегаш ураоттадаьд коммунизма материально - технически чlоагlале хьаххоллача шоай [illegible]. Чlоагlа къобалъеш тlайийцай цар укх шера мае хиниача КПСС ЦК Пленума решенеш, ххы а дирагlа йоаржалаьй СССР хьаяь 50 шу дизара баха иа боагlа ваккабехара, пятилетка шоллагlча шера [illegible] а коммунистически [illegible] а кхоачашдеш йола [illegible].

Боахама гlулакхаш къоастадара боккха теркам берпа цхьана парте шlаьккхаза а дицалийтац коммунистически дог-уйла йола керда сaг хьалкхеара декхар. Из декхар кхоачашдара боккха лоархlам болаш я лекцонии пропаганда.

Политически lилман хьехам наха дlабовзийтача, довзув доиццаш коммунистически идеалашта, Ленина сийлахь - доккхача гlулакха тешаме хилара уйланца, коммунистически хьисапе вхь-кхедел доллаш, советски патриотизман пролетарски интернационализман оамалаш йолаш советски нах хьалкхебара партена гlо деча белгал доаллаш дакъалоац «Знание» общества. Цун мугlарашка вlашагlкхийттача сий доллача советски интеллигенце дикала ерригa шоай опыт, творческ низ дlалу Коммунистически партена гlулакх лера, Советий мехка халкъа.

Вай республике тlехьарча хина дикка тоабенна «Знание» общества организацей болх. Общественни хьисапе болх беча эзараш болча лекторашa хьайбай фермашка, заводашка, фабрикашка, гlишлошьена, транспорта предприятешка, организацешка хlора дийнахьа бlаь сонгlа лекци еш. Ешача лекцей керттера чулоацам ба парте XXIV съезда решенешта пропаганда яр, СССР хьаяь 50 шу дизаран Нохч - Гlалгlайчен автономе 50 шу дизаран кийчо яра лелаш дуккилга.

Вай кlезига яц шоай болх лерттlа вlаштlехьа а боахаш тайп-тайпарча методех формаехя биза пайда а эцаш наха юкъе пропаганда яра городашкарен юрташкарен интеллигенци шерра, юкъе оазаш йола «Знание» общества организацеш. Царех я Шелковской, Гудермесски, Сунженски, Ножай - Юртовски, Ленински, Заводской, Старопромысловски районни организацеш. Лекционни пропаганде хьинаре дакъалацарна хьокхам тел Ножай-Юрта районерча Замай-Юртовски бархl шера дешара школа директора Зебирова, Сунженски районерча сулахоша Молебадзен Седулаевен иштта кхы дукхачар. Цар бизза пайда эш наха кхетам бала, шоаш на кхобеш къахьегара тlахьехя ннiе мел еннача моттигах. Уж тайпа масалаш кхы а дукха доладе йиш йолаш да.

Хlанз СССР хьаяь 50 шу дизарген Нохч - Гlалгlай автономе 50 шу дизарген кийчлуча хана керда доккхий декхараш латт лекционни пропагандиа хьалхашка.

«Знание» Ерригсоюзни общества VI съезде белгал мадаккхара хlанз цlаккха а ца хиннача тайпара чlоагlа эш берригa болхлой, колхсехой, интеллигенци парте политика чакъяккхара тlехьара сахкетаме къовсамхой, коммунизм хьинаре хьалъераш хилийтар, цар шоай гозаля творческ инициативех йиза дlахлар. Къаьстта теркам тlабахийта беза къахьегамхой интернациональни уйланца хьалкхобара. Укказ мах беш эргащ советски наьха вахара хьисап дlадовзийта хара. Веседаш еши лекциш ешаш кlоаргга ламха дlаза хlанзарча болхлочун, колхозхочун къахьегамцера боаш гойташ дола дешаш. Советски наьха хадий гlулакхаш кlоаргга довзийташ дlадовзийтеро цар официешкевни хьинарах дуцна а хеаш дуццаро ладувгlа дог доагlаргдолаш кlоаргбергба лекце чулоацам.

Лекционни пропаганда еш теркам тlа ца бакийтача йиш яц Советски Союз берригача къахьегамхой сийдола Даьхе хилара, Советски lаьдалон Коммунистически партен дерригача къамешта кхатара боккъон сийрла вахари Ленина, нраз кхачийта мохк хилара, дерригa къамеш барттайначa цхьан дезале вlашагlгlела мохк хилара.

Уж дешаш тlадаме а эцаш «Знание» общества организацей балха лостам тела беза партийни комитеташа. Бакъда, «Знание» обществa цхьайолча организацешна шоай болх лертlа вlаштlехьабахац цу дешай теркам а беш, лекцеш лакха идейно - политически боарам тlа eцара гlулакх ледара да. Царех лархlа мерагьа Надтеречни, Магlалбика, Ведана районни организацеш, иштта кхыараш.

Уж кхоачам боацараш хилара бахьан да «Знание» обществa республиканскийн, городскойн, районни организацеша общества юххьанцарча организацешта доагlаш дола вовкъостал а деш болх вlаштlехьа ца баккхар, цу районашка кlезига пайда эц лекционни пропаганда тоаяра, на шерагlа йоаржара йолча торонех, дикагlа болча лекторий опыт дlайоржаяр мела леладу.

«Советски Социалистически Республикай Союз хьаяь 50 шу дизара кийчо ярах» болча соцам тlа КПСС Центральни Комитето партийни комитеташ декхарийлаяь идеологически болх тоабе. Из декхар оттадаьд Нохч-Гlалгlай АССР-а автономе 50 шу дизар деззарах» КПСС обкома бюрос баьча соцам тlа а.

«Знание» общества керттера декхараш Ерригсоюзни VI съездо билгалдаьд. Уж да лекционни пропаганда дикали цун идейно-lилман чулоацамни маьогга лакхбара, вахарцара цун бувзам чlоагlбара, къахьегама коллективашта хьалхашка латта производственни, боахама, социальни, кхетам балара декхараш кхоачашдечa доагlаш дола гlо дар. Кlоаргагlа доацхаш дlадовзийта деза марксистско-ленински терре лелаш, доазол дехьара антикоммунистически пропаганда де лерхlар хоадам боллаш гуьадаха деза, моастагlал дола буржуазни идеологи моллагlча тайпара а гучаяла гlертара духьала хаьдла къовсам доаттабе беза.

Наха юкъе шерагlа йоаржае еза философски, исторически, правовни знанеш, советски патриотизма, пролетарски интернационализман халкъий доттагlален дешашта йола пропаганда. Республика къахьегамхой шоай социалистически Даьхенна, Коммунистически партена мутlахьа болаш хьалкхебара тlадерзадаь хила деза лектора дош.

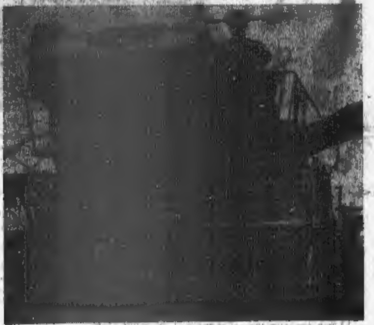

Хlара шера тlехкхоачашъю ший балха нормаш йоккха балха опыт йолча Шаьла района «Шалинский» совхоза комбайнера Асаев Мисар-Пашас. Хlана укх шера а керда хьувкьам чуэцаш, хьаь дийхаь норма 540 центнер йолча 730 центнер хьекха улла жукх ардар Мисар-Пашас. Хlаьта социалистически дахь хьаллара моттиг дихкарах алчаи премии а елай цунна.

СУРТА ТlА: Комбайнер Асаев Мисар-Паша хлат чуэцаш ва.

Н. НОБНАШВИЛЕ тоехта сурти.

ЯКУТСКИ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАНА ОКТЯБРЬСКИ РЕВОЛЮЦЕ ОРДЕН ЯЛАРАХ ДОЛА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Коммунизм хьаьвча Якутски АССР къахьегамхоеш толамаш дахаран республика хьаяь 50 шу дизаран дувзаденнаи Якутски Советски Социалистически Республикана Октябрьски Революце орден лойла.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1972 ш. 16 июнь.

Советски Союза Коммунистически парте Якутски областной комитетага, Якутски Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиумага, Якутски Автономни Советски Социалистически Республика Министрий Советага

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето, СССР Союза Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Советo дезача дешаш — Якутски Автономни Советски Социалистически Республика хьаяь шовзткъе итт шу дизарца дувзаденна дlайолха шоаршал хоатт Якутски болхлошка, колхозхошка, интеллигенцешка, дерригача къахьегамхошка.

Сийлахь — боккхача Октябрьски революце, вай Даьхен дерригa къахьегамхой а сиона, социализми къамаш [illegible] lоттаьенах шу къадаьккхар Якуте къахьегара халкъ, вахар социалистически оргадаккхара тlехьарча къовсама хьалгlоттадир из. Ханданна къамаш ленински политика кхочашъеш хилар болах долаш шой ницкъа къачар якутски халкъа, дукхача къамеи доттагlа вай социалистически даьй мехка халкъий интернациональни доьзала чуведахар.

Коммунистически парте кулгал а деш боккха а сий дола а исторически некъ бьй Якутски АССР къахьегамхоша. Граждански тlемах довзол дехьарча интервенционерашна цар шоай ахо да беш лорадир революцеца карагlдаьннараш, хьийнаре хьосам лаьттабир Советий lаьдал, чlоагlдаьраш социализм хьалъяраи тlехьа, патриотизм, къоначлал, туйнала гайтар сийлахь боккхача Даьхен тlемa шераш.

Советски lаьдал латтача шерашка зрей а вай мехка цхьаьне а халкъаша дог дlено новкъостал дар баьхан дозах нийсахьа Республикана тlахьайиса йист хиннача дегlоза промышленность, механизированни юрта боахам, хьалха латта культура йола социалистически республика а хилла дlаьттар Якути. Советски Якуте керда хьалъй дошув, алмазаш, кlор, газ йоаккха, хьун промышленность, электроэнергетика, гlишлой индустри.

Колхозашка совхозашка дукхагlа даккха а долах, пачхьалкхага дехка а дола дулх, шура, кхартолаш, бадаараш. Тайпан тундраш къахьегамхоша ала боккъо а йолаш «кlеьда дошув» хьинадола дукха беза наьха бехкам деш. Ханданна тоалу къахьегамхой вахара материальни хьал. Хоа а сиона чlоагlъенна болхлой класс, дегlаьнай халкъа интеллигенци. Культурни революце чакхйоаккхам хьинай юкъарча образоване школай, специальни юкъарча дешара заведеней, медицински культурно - просветительски учреждений шерра сеть; хьа а йийла, дана болх беш я Пачхьалкхе университет, СССР lилмай Академе Сибирски отделени филиал, дукха lилма-техника институташ. Баха нах берийна я аьйна хулга чакдальна. Толамаш дегlадоагlа литератураи искусстваи.

Якутски АССР-а карагlдаьннараш тешал ду советски пачхьалкхан общественни строй гайтара толамагlа хилара, къамий ленински политика, СССР халкъий доттагlала вошалла котдаре.

КПСС XXIV-ча съезда решенеш кхоачаш а еш, республика къахьегамхоша хьинаре къовсам лоттабу экономика сихагlа дегlайоалара, общественни производства эффективность дlахо а лакхъяра тlехьа.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Советo дег чура дакъьа буц Якутски АССР къахьегамхой пачхьалкхан доккхача совгlатаца — Октябрьски революце орденаца, областной партийни организаце хьалхалена болхлоша, колхозхоша, интеллигенце СССР хьаяь 50 шу дизара сийна лаьцна социалистически нахьа керда толамаш доккхаргдаларах, кхеталгlча пятилеткa задачаш кхоачашъяра новкъа, вай мехка коммунизм хьалъяра гlулакха шоай доагlаш дола дакъа лоаццаргхьоарах чlоагlа тешаш а тем.

Дахьъала хийла Якутски Автономни Советски Социалистически Республика!

Дахьъала хийла Советски Социалистически Республикай Союз, вай Даьхен доттагlала а вошал а чlоагlала.

Дахьъала хийла вай дерригa толамаш дахара дог урхуттаху а вlаштlехьдоах а Советски Союза ленински Коммунистически парте!

КПСС Центральни Комитет
СССР Лакхехьарча Совета Президиум
СССР Министрий Совет

Советско-Кубински переговораш

26 июне Кремле безано вlашагlкхийтта хилар КПСС ЦК Генеральни секретарь нов. Л. И. Брежнев, КПСС ЦК Политбюро член, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Н. В. Подгорный, КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин, КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь А. П. Кириленко официальни доттагlала визитагlа Москве венача Куба КП ЦК Хьалхарча секретарца, Куба Республика революционни правительства Премьер - Министрaца нов. Фидель Кастро Русаца.

Вlашагlкхийттарча шин оагlонна хьантдолча дешай хьайъехьа къамаьл хилар.

Къамаьл хилар вежарайха, доттагlала хьале.

* * *

27 июне Кремле дlайолаелар КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева, КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Н. В. Подгорне, КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина Куба Коммунистически парте Центральни Комитета Хьалхарча секретарaцара, Куба Республика революционни правительства Премьер - Министрацара нов. Фидель Кастро Русаца а Куба КП секретариата членацара, Куба революционни правительства министрацара нов. Карлос Рафаэль Родригесацара а переговораш.

Переговораш йолча хана хьехьаьб КПСС-ан Куба Коммунистически партенеи юкъерча, СССР-аи Куба Республикаеи юкъерча доттагlала а вlашаи массе оагlораха дакъа гlулакхаш леладара а отношенеш дlахо а дегlайоалаярен кlоаргъярен дешашка. Дунен халкъашта юкъерча хьала а социализм берригача мацара халкъий социальни прогреса хьаштий духьа вlаши цхьана гlулакхаш леладара а актуальни деший хьакъехьа дагабаьлар.

Переговораш хилар вежарашха долча доттагlала, дуккар дизза вlаши кхетадара, дог цlенача хьале.

Переговораш дlахо ергья.

(ТАСС).

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БОЛХЛОЙ ЕРРИГСОЮЗНИ СОВЕЩАНИ

26 июне КПСС ЦК-а хьайийллар КПСС XXIV-ча съезда решенешка хьежжа Советски Социалистически Республикай Союз хьаяь 50 шу дизара кийчо еш хиларца дувзаденнеи беча идейно - кхетама балха дешашта хетаяь идеологически болхлой Ерригсоюзни совещани.

Совещане балха юкъе дакъа лоацаш ба КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь М. А. Суслов, КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, КПСС ЦК секретарь И. В. Капитонов.

Совещанена юкъе дакъа лоацаш ба союзни республикай компартей ЦК-ай, парте крайкомий, обкомий идеологически дешай хьакехьара секретараш, ССР Союза Герзалларча Низий политически болхлой, министерствай, ведомствай, кеп йоазон центральни органий, телевидене, радио, ТАСС, АПН хьалхе лелаю кулгалхой, КПСС ЦК бехктонхане болхлой.

Дош даьха къамаьл а даь совещани хьайийллар М. А. Суслова.

«КПСС XXIV-ча съезда решенеш — партийни организацей дешале программа» яха доклад бир КПСС ЦК Политбюро членалла кандидата, КПСС ЦК секретара нов. П. Н. Демичева.

Докладах йолча пренеех къамаьлаш дир КПСС Московски горкома секретара В. Н. Ягодкина, Украина Компарте ЦК секретара Ф. Д. Овчаренкос, КПСС Ленинградски обкома секретара З. М. Кругловас, Белоруссе Компарте ЦК секретара А. Т. Кузьмина, КПСС Ростовски обкома секретара М. Е. Теснас.

Совещани дlахо болх бу.

КУБА КОМПАРТЕ ЦК ХЬАЛХАРЧА СЕКРЕТАРА, КУБА РЕСПУБЛИКА РЕВОЛЮЦИОННИ ПРАВИТЕЛЬСТВА ПРЕМЬЕР-МИНИСТРА НОВКЪОСТА ФИДЕЛЬ КАСТРО РУСА ЛЕНИНА ОРДЕН ЯЛАРАХ ДОЛА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Куба Коммунистически парте Центральни Комитета Хьалхарча секретара, Куба Республика революционни правительства Премьер-Министра нов. Фидель Кастро Руса империализмаца духьал лоаттабаьча къовсаме карагlдаьнна деза доладиа гlулакхаш, маьарен социализман гlулакха юкъе доккха дакъа лацар, Советски Союзаи Куба Республиканеи юкъера массе оагlорахьара доттагlала бувзамаш дегlадоаладаран кlоаргдаран тlабераьбаь хьинаре болх беш хилар бахьан долаш нов. Фидель Кастро Руса Ленина орден лойла.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль,
1972 ш. 27 июнь.

Кагирхой эррига̄юкъарча юкъерча образованега боахилга чакхдаккхарахи юкъарча образованин школа дІахо а дегІайоалайрахи

(Чиетадоалар. Доладур 1-ча оагІо тІа).

дегІадоаллар. Заводашка, фабрикашка, колхозашка, совхозашка дешархой экскурсеш яр, предприятешкара технологически процессашна къахьегам вІаштІехьбоаккилгей Іарна дІадоэйтар. Дешаш йоаккхача эррига хана дешархоша къахьегама кхетами профессиональни ориентаци эшилга тоадар. Промышленни юртбоахамен предприятешца цхьана дешара цехаш, школийн школашта юкъерех дешара - производственни мастерскеш яха а Іалашъе а. Дешархой производственни бригадий болхи дешархой къахьегам вІаштІехьбеккхара кхьийола педагогически мийса ларда тІа хьаьб формаши дегІайоалес а эргахьа тове а. Ийса лахьхІеа дешархой, къахьтта лакхерча классашка дешабагІараш каникулашка болча хана халкъа боахаме, городаши юрташи тоаеча, гахьаш, кІотаргаш, экзаш дотІача, Іалам лорадеча вІашагІа а теха къахьегара юкъеоахилга.

Союзни автономни республикай Министрий Советашта, къахьегамхой депутатий краевой, областной Советий исполкомашта, СССР министерствашта, ведомствашта, предприятешта, организацешта, колхозашта, совхозашта тІадилла кагирхой боле беш болча моттиге сайрийнарча школай, цар филиалий сеть шеръяри цар материальни база чІоагІъяра. ХІара предприяте, совхозе, колхозе, учреждене тІокха къона-болхлой, колхозхой, гІулакхара вах школашта юкъеоаре хІара шера йола планови заданеш хьоисте.

Эррига̄юкъарча юкъерча образоване хьалашка къонача тІехьенна дешар хьехарех кхетам балабрек боле хьехархочун обществена хьалхэшкара бехктокхам лакхлу. Хьехархо деррига шийна хьекарца-леларца, шие деча дерригача хІамашцех гІулакхашцех дешархошта боле хьоххам луш хила, лакхача коммунистически вравственности, идейни бІубеина хилара, культура, принципиальность, шеррача эрудице образец хилийтта декхарийла ва. Преподавательский кадрай квалификаци, педагогически говзал, творчески инициатива хаддаиза лакхъяра юкъерча образоване школай массехара аттестаци юкъейоалаю. Аттестаце результаташ эгара дикагІйолча хьехархоех «Старший учитель», «Учитель-методист» яха цІераш тохкаргья.

Хьехархой кийчбеча дІалехараш пхьатарра хулга Іалашдар, педагогически дешара заведенеш школана гаргаозар духьа педагогически институташтие педагогически училищаштен хулийташ СССР ен союзни республикай просвещене министерствай системе вІагаргІтоха лахьхІад. Университетий хьехархой кийчбеча бале хьанехьара йулакхаш де лахьхІад.

СССР просвещене Министерствален союзни республикай Министрий Советашта [illegible] педагогически [illegible] лакхъяра [illegible]

[illegible]

Партийни документаш хувца кийчдаларах

Партийни документаш хувпарах дола доаш хувпаш КПСС ЦК майсца Пленум хиннача тІехьагІа партийни документаш хувпара кийчо эш бола болх хІаболабаьб КПСС МагІалбека горкомон цун юххьанцарча парторганизацешкен.

Май бетта юххьанцарчен цеховой парторганизацей секретарийн партгрупоргийн совещани [illegible]. Хьта цийнар партийни документаш хувпара е эвача кийчонах, цунца хувзадоина долча коммунистий [illegible] КПСС МагІалбека хьалхарча секретара Д. П. Сальков. Из дош дийцар цехойи юххьанцарчен парторганизацей секретарий хьы [illegible]. Из гІулакх хувпаш [illegible] горкома пленум. Цунна кийчо ю хІоекх.

Партийни документаш хувпара кийчо мишта ю хьожаргба парте горкоми [illegible] 48 юххьанцарчен 30 цеховойн парторганизацe. Из болх чакхбоаккхаргба моль бетта.

Партийни документаш хувпара кийчо мишта ю хьожаш волча сана [illegible] тІадела [illegible] отталай парте горкома орготдела. Цо [illegible] хьожача хана парторганизацей боахаме порядок оттае, коммунистий учет, кийсье, протоколаш кийса оттале, членски партийни взносаш хьежийь ведомосташ дергІа хийцта, партийни боахаш цийса лаьбе.

Хьожача хана тергам тІабохийт коммунисташа шоай партийни билеташи [illegible] карточкаши мишта леладу, лораду хьажаре.

[illegible]

лара кийчо эш болх бу. Болх мишта бу хьежача парторганизацешка коммунистий учет лелара хьалхехьа тІалат корадьдац.

Бакъда партийни документаш хувпара кийчо эча долча ххоачамбоацарех лархІа лоагІа учета тІара хІа а ца боллаш коммунисташ районева дІаудаш хилар. Яь бола партийни взысканеш массеха шера тІера хІа [illegible] коммунисташ ба.

Болгалдаккха дезе парте XXIV-гІа съезде КПСС ЦК майсца Пленум хиннача тІехьагІа юххьанцарча парторганизацей болх дикка тоабаьб хилар. Масала, 1971 шера партийни собранеш ахаш мара дьалар шоай ханнахьа. ХІанта укх тІехьарча кхаь бетта еррига собранеш шоай ханнахьа яй. 90—95 процент дий тІа хулаш.

Дикка лакхденнад собранеш кийтъеара, [illegible] комунисташа увттаху дешаш, тІаийта решенеши коммунисташа йоаллаь предложенеши хІоачашъара лоттабу тІахьожам лакхбеннаб.

Дукха а дукхагІболча коммунисташа сийленна хІоачаш парте Устава дІалехараш, паччадьалклен лаав, тІаийца социалистически декхараш хІоачашдара тІеэхь лоаттабеча хьонсане хьалха латт. Къахьегама коммунистически гІулакх доагІаш хилара тІахьожам тел. Масала, кирпичски завода директор коммунист [illegible] [illegible]

[illegible]

Н. КРЕСТЬЯНИНОВ,
КПСС МагІалбека горкоман организационно - партийни балха отделан заведующий.

[illegible] колхозе ши [illegible] ХІара шера дукха лоесаш, сибелеш, горностайш, бІаращдуаргаш, ондатраш лууз уккала. Оаххарий фермашка бокъа-шера бос бола цоглаши а [illegible] бос бола [illegible] а хила.

СУРТА ТІА: бокъа-шера бос бола цоглай цІокхаргаш сортах [illegible].

Оаха [illegible] шерагІа

Укх шера 13 мае «Сердало» газета [illegible]

13 мае арадаьнначе «Сердало» газете тІа хетадаьча «Бахна болаш лакхаье а»,» яхача статья тІа дукха [illegible] Ленина цІерагІча колхоза [illegible]

[illegible]

Нохч-ГІалгІай АССР Лакххехьарча Совета Президиуме

[illegible]

ДИКА ГІУЛАКХ ХЬАЛ А ЛОАЦАШ

[illegible]

— Оаха шера план кхана [illegible] — яхь Александр Васильевич [illegible]

[illegible] моттиг нийслойа. Укх тІехьарча массехи бетта карара ца йоаллийташ карара-шара тола байракх лелаю Александр Васильевич кертте латтача цахо.

Дукха оаххийн бригадоша е цеке хІанзлехьа ййс бетта план хоачаьшъа. Царех я Глухов Виктор, Гончаренко Николай, Грачев Иван кертте латта слесарий бригадаш, сварщик Никитин Владимир, крановщица Макова Антонина, кхыдараш.

Б. КОСТОЕВ.

В. И. Ленина цІерагІча Грозненски нехкадьтта чакхдоахача завода № 5 йолча установке къаьстта дика къахьегарца белгалъхьнна я оператора гІонча Щелчкова Надежда Григорьевна. Дани кийса лелаю цо шие латтача участкера технологически режим. Цудухьа цун, бехкагІа балха тІа хьоржам хинна доцаь моттиг [illegible] лац. Ше цата къахьегаш йолча 24 шу гаргарча хана хьинара къахьегарах дукха совгІатараш нийдхьа. ХІанта установка технологашта юкъе хьалхарча баьр цунна коммунистически къахьегама ударнике яха цийлен цІи.

СУРТА ТІА: анализ ара дика нехкадьтта продукци хьаьцаш я оператора гІонча Н. Щелчкова.

И. ПЛИЕВА сурт.

Планал совгІа 11 эзар

[illegible]

Г. ЛУКЬЯНОВ.

СССР ХЬАЯЬ 50 ШУ ДИЗАРГА

ХIИРИЙЧЕ ДАГАДОАГIАШ Я

ХIИРИЙЧЕ ЙИЦЛУРГЬЯЦ

Йоккхийча тоций хьорчаша аьла лаьтта хала сандоахаш уллар. Деникинцаша тIаьрахошен садистамен къизе Iовал оттадаьдар еррига ХIирийче. Бирса довош тIаккаьчадар шаьа мукъагIа паргIатта са доакхача, цкъа мукъагIа шоаш цхьадараш саьна халхь да-ях [illegible] дог гIездальна хиннача халкъа.

[illegible] бахьана лоттаь юртай Боаган яр. Шоаита духьала мел [illegible] дохадера, хIалакдора деникинцаша. Хьалхеш нах [illegible] моттигаш мара ацар. Уж къийчiера Россе «мукъалакха бIертараштта» хьалханна гора вутта ца тутараштта.

Хьалда, гора отташар пхьоахка юрт. Тух-сискъа лун а ма воаш росмалла, тIехкъара саг валлаьна дов да кийча йолаш. тIаьйдар ХIирийче ихайканаа бахьна [illegible]. Оахкарий саьна дорабоаьча парна кхетаде магоцар горда вахар бахьан гIетта деррига халкъ хIалакде а хоалоала а йаш йоахкарга.

Хьоьна — боаххо дога гIоа, оаш оаьл. ХIаьта наийкавоа вохар...

— Гора бе долла! — мосоо а юрта хьаьхвар большевиккий тIахьехам.

— Корташ мукъа а далаш довргаа вай моастагIчоа чулаттачул, — ихаш сийлахь - воккхача поэта-революционера Коста Хетагурова дешашца къонахчарга кхайкар моламаш кIайсина къоаной. Хала, ма хала хиннад-ем наха цу демошка! Уамаш дора, бакъда, шоа йитта дагI сийдараш доцар увамаш. Моакъа, тоха са довоаш воакъа кар духкача ноакхалаша цIийцон дьхадаран хьадалар докадеш, довгадеш. Боккха бала, чIоагIа хало тIаккхьаьталга хьахоокар бIарггех Iоузача хиво, бакъда, из кIалбисалга а дехар дала а дацар. МоастагIчоа хьалкашка гора ца отта вала кийча ва лоамаро, из шараоа цул чIоагIатIа вале а.

Хала дий?

Церташ оIашоа а тоIайий саточа.

Готтара хала дий?

Бордах ирг текий, хало йицьала хьаша.

Тоха са дений?

Цу тайпара моттиг хана йиш [illegible] (...) оаьлла моттига, хIаьтта вай а дам, ма да хье сег [illegible], [illegible] кIал латта [illegible] воаш. Миттa [illegible] [illegible]. Хьайх [illegible] Iа [illegible], хьай тайна. [illegible]. Миштта хетарга хьона сег вохар ва, хьаш [illegible] хилча?

[illegible] лоаман вахонаш. Пхьайийча хана ихы де хIанз дац-ях аьнна хеталуш моттигаш хиннай. Низ дукхагIа болча моастагIаца латача хана мия кхоачалуш, вала везаш е тIехьашка вала везаш моттигаш нийсъеннай. ТIехьашка вала?! Дигорски чIоже цхьа партизански отряд массанк дийнахьа духьала [illegible] стагIчоа. Кхоачаенна [illegible] ронаш, кхача. Фудергда [illegible] ча наха, кхалнаха, бераша — еррига юрт укхаза ма хиннайй. Уж кIалхарбаха беза, цхьабакъда, уж дIагIергбац партизанаш цхьаь а битта. ТIакха лаьрхIар лоамашка тIехьашка довла. Цига хьагIоттача къоанача Гопешава Кибас юрта тIара Iедаьлкха юртали цхьаьа юлаье Iо а кхесса цIогIа тохад: Цунна чIехала къонах воацар!

Юха а дIаболабенна бирса тIом!

Миттa хиннад массала а. Хьанка хов мел миссел керда чурташ тIаккхетаргдар миттa а уж кIевига доацача ХIирийче, нагахьа санна Ленинци парх аьнна вохавь, лоамарой хIалакбоча кIалхарбаьха Шe Эскар кхаьчаьдецаре.

...Цу хана денз тха мехка хиннаваи цIе эскарко хинна Белогорцев Исай Ефремович, цу хана денз бIаргайиннаи цунна ше кIалхарьаьха юрташ. Вешта цу хана юрташ аьгIа моттигаш мара йисаьцар, юрташ-м деникинцаша лаьттаца Iошаьрьаьар. ХIанз миштай-хьегI уж моттигаш?

ХIирийче ва Исай Ефремович.

— Мичара кIадолалургда вай, Исай Ефремович,? — хьаттар цунга кIайгвардейцашца цо тIом баьча моттигашка гIалла оксиурсн хьетьа.

— Христиановскера, — уйла ца [illegible] [illegible].

Оаха дийцар цунна хIанз Христиановски яха юрт мишттай. Цецъувлар из.

— Цхьан юртара алх Советски Союза Турпал!... Пхийтта профессор, Iилмай доктор! Пхиъ Паччахьалкхен Ленински премей лауреат!...

Оаха кхетайора йоагаьча Христиановски юртара деникинцаш аракхайсача къаьмача большевика уйлаш.

ДагадоагIа Исай Ефремовича ВЛКСМ кхоалгIча съезде Христиановскера комсомолец Ильичага дийтчьа.

«Тха школа чухьарцай...»

«Чухьарцай? — хьаттад Ильича. — ТIаккха оашош тоас.»...

Школа тоаяр цу хана атта гIулакх хиннадац. ХIанз Диторе керда цхьа школа, йоакха шоаьра завод я.

Исай Ефремовича дика хов вай мохк мишта сиха а чIоагIа а дегIабенаб. Бакъда, из цецъувла ХIирийче хинача хувцамех.

— Цу хана дунен тIа тешаргбацар со укх лаьтте нах кхоабаргба аьлча, — йоах цо. — ХIанз дIахьажал деррига вахар аргадаьннад, хувца ца луш лоамаш мара дисадац...

Юрта завод хьалхьй... ХIанз цох саго тамаш ергьац. ХIирийчен карта хьа а дийха промышленни предприяти йоана юрт лаха делар тхо. Цу тайпара юрт кораннзартхона. ТIаккха лоамаш юрташка? Цига к я е рудникаш, е геологоразведочни партеш.

— Юрташка наьах хувцамаш хиннача республика столице фухьогI? — аьлар Исай Ефремовича.

Из керда хьаьк город ма йий, цига-м промышленность а кхыча тайпара хургья...

— Тха веза Исай Ефремович. Хье укхаза волча хана еррига промышленность «Кавцинк» аьача зIамигача заводилгах лаьтташ хиннай, хIаьта хIанз цех мехка цветной металлурге цинки йошей арахейара процессашта комплексни механизаци автоматизации кра опытно - хьокхам предприятии хиннай. Цу ханача [illegible] мастерскей ларда тIа хьахиннай С. М. Кирова цIерагIоала Iалаьнате йоккхе вагоноремонтни завод.

Советски Iаьдала шерашка городе Орджоникидзе хьалхьоь е предприятеш: (оаха цIераш йоархаргьац йоккхийчар мара). «Победит», стекольни, автотракторни электрооборудоване, «Электроконтактор», «Газоаппарат», керамически турбаш ю, етта кирпиш каш ю, «Динамо», «Магнит», приборащ ю, электролампови заводаш, керда фабрикаш, кхыбола а промышленни предприятеш...

Заводийе фабрикийе цIераш йоахаш ше кIаьл а ца дем, кхьа оасала доаладергда аз. 1913 шера хинначунна нийсйича 200-за совгIа дегIаенай Къилбаседа ХIирийчен йоккха промышленность.

Аллха бархIаагIча пятилетке 1,6-зза лаьхбенна республика промышленни продукце йоарам. Планал совгIа арахийнай 73,3 миллиона сома маькa продукци. Болх бе йолаеннай керда воркI предприятии 10 йоккха цехи.

Кхы а йоккхагIа торонаш хьа [illegible] промышленносте кхоалгIча пятилетка. 42—45 процент [illegible] продукци, [illegible] 15-за даькхлургья.

— Боккъонца индустриальни республика я шун яр!, — аьлар хьывшас.

Миттa чIоагIа дегIабенаб юрта боахам а. Цхьан хана А. С. Пушкина Кавказе эгтара къегIачарех дола къам да хьхад хIирех. ХIанз дIачутIо моллагIча цIагIа! Мел [illegible] аттача баьннаб кхархочун болх. Хьатта ахар, ялат дIадувлга, чуцалга механизаци я да. ХIаьта цу техникаца болх бе хоаш бола нах хIара колхозе мел шиба.

Хьоаргаа вай Зиейски станицера Ленина цIерагIйола колхоз. Цу боахаме техника дукха а е кIезига а ховрга шоана укхаза 400 гаргга специалист - механизатор, техник, слесарь, токарь, инженер, электромеханик ва хьача. Ший болхлой класс я колхоза! (Белгалдоаккхаргда вай, республикерча 45 эзар колхозхочоа совхозий болхлочоа 8121 механизатор волга, е хIара пхоалгIаар тракторист, комбайнер, шофер, электромеханик волга.

Вежарий саьна барттайнача десале къахьегаш ба укхаза эрсийи хIирийи, гуржийи, [illegible]. Цар [illegible] кулгаша хIара шера хьувкъаду кIан хьажкIаши, баьцдаараши коартоли, соми комсаши. Уж ба станицах хоза тоаенна беш яьр. Асфальт билла я улицаш. Шиъ культура Цlа, клуб, кхо школа, больница, йоккхий ремонтни мастерскеш, бытовой гIулакхаш ду комбинат, берий яслеш, хьехархочун кIа, лесопилка, механизированни пекарни, птицефабрика, хьайбаш лелаьдерий городокаш, скверaш, бульвараш и колхозе.

Толаме чакхьаьнахар Къилбаседа-ХIирийчен юртбоахача къахьегамхоша бархIагIа пятилетка. Планал бIаь эзар тонна дукхагIа ялат дIаделар цар паччахьалкхена. Дешна тIехкхоачаннъаьй хьайбий продукташ йоахара заданеш а.

Российски Федераце эгтара дукхагIа хьажкIаш кхьечарех я Къилбаседа - ХIирийче. Цу балха йоакха опыти йIаьхий традицеши я хIирий ахархой. Цудукъа тамаш а яп кийчдеча дерригача платаш 60 процент хьажкIаш хилар.

Тхоай горанехи резервaш дувлача хана оаха цIераш йоах дегIйолча ахархой. ХIаьта уж кIезига бац. ХIара шера хий делача лаьттаи гектара гIара 80—90 центнер чуц. Социалистически Къаьхьегама Турпалий Албегов Харитона, Шанаев Казбека, Дзгоев Ерусланa звеньяш. Хий ца делача лаьттан тIа хьажкIаш дика хьувкхьаь Социалистически Къахьегама Турпала Алагов Темирбе [illegible] звено.

ХIанз ХIирийче хий деха 30,4 эзар гектара докьадаь 10 [illegible] гектари [illegible] 1975 шу тIаккоачаш тханцига хургда 50 эзар гектар хий доаша 10 эзар гектар докьадаь лаьтта.

Дукхача хана дола цIе дIаоаь а ХIирийчен сомий бешаш. [illegible] Париже [illegible] [illegible].

[illegible] пятилетка [illegible] республика [illegible] а. Аьлча [illegible] 1975 шера дукха шурей [illegible] 35—40 процент [illegible] [illegible] продукци [illegible] [illegible] тIа [illegible] хьай [illegible] [illegible] ХIанз хьалхьо а 300 эзар [illegible] птицефабр[illegible] на. Цо шера 40 миллион фуьй 600 тонна котама дукха лургда.

Укхаза а керттера резерв хьалха латтарий опыт я. ГIадвугаш да цук опытах бIарчча нийкхаш оадаьча «Коммунист» яхача совхоза кхоа тIара оалхазараш лелаечун Урунова Марий, Социалистически Къахьегама Турпала, «Дружба» яхача колхоза доярка Бараева Назирата, Социалистически Къахьегама Турпала, «Терек» совхоза хьакхарч лелаечун Мамаева Якова, Коста Хетагурова цIерагIча колхоза жа Iуи Дзоиев Давида, кхыболча а гIорбьалача говзачий гIулакх дIакхуухьараш ди тIоаьа дукхагIа хулаш хилар.

...«Уйзара Iувгlаш доагIа бирса Тийра...» — [illegible] тIехдоадаш дагардар сона [illegible] [illegible]. А, хьалха хиннар дац хьомзара Тийрк. Уйзара а бирса а дац. Кхьача тайпара хиннад хий. Хьалхеннадац цаI: хьалхагIа а сална Арагвам Куран [illegible] чара хьадоагIа из Каспийски фордагIа дIаьхет. Цул хий дехи колхозийи совхозийи кханка. Цук мишо кхестам тевски гидроэлектростанцей турбинаш.

— Цу тайпарча экономикат, цу тайпарча тешнаех хьагаргбар моллагIа а капиталистически мехк.

— Бехи мa баккхалахь, Исай Ефремович, аллха экономикат хьета Iерзбацар из. Миттa чIоагIа дегIаенай ХIирийчен социалистически культура а. Цох хьега а ца Iеш кIезиг-дукха Iемадала а мехкашкар капиталистически мехкаш. Иньа моллагIа дола мехкаш а доацаш, кхьметтел Америка [illegible] Штаташ а.

Хьажал шоаш. ХIанз Къилбаседа-ХIирийчен хадбан учреждениеша болх беш ва юкъева квалификаци йола 5 эзар медицински болхлой 2 эзар дори, е беррига балача кахага диахача [illegible] Штаташа, Итале, Франце, ФРГ-е чул шоззa гаргга дукхагIа. Тха республике вахача 10 эзар сагах лаккерча дешара заведеней. 326 студент ва, е США-чул 2,5-зза гаргга дукхагIа. Нагахьа санна мехка дукхача кхача городашка дешa багIараш дIалаьрхIача? Дагадоаххарах аргда вай, революци яьалеха Россе вузашка дешаш 17 хIирий мара хиннавац.

Кхы а мессаш масала доаладергда вай. ХIанз республика юкъарчa школашка болх беш ва 6121 хьехархо. Из хул 1914 шера ХIирийчен [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Республика [illegible] [illegible] болх беш [illegible] [illegible] специалист [illegible] [illegible] кхета воаш Орджоникидзе студенческий город. Шиъ [illegible] [illegible] Iилмай учреждениеш болх беш ва 50 совгIа профессор Iилмай доктора, 300 совгIа [illegible] Iилмай кандидата, [illegible] совгIа [illegible] а. [illegible] ва 17 эзар совгIа студент.

Дукха ва [illegible] Коста Хетагурова цIерагIча Къилбаседа - ХIирийчен университета [illegible] болхлоча Саунов Николай Ленинград [illegible] - математически Iилмай кандидата степене защите йир. Цул балха Iалаьмате йоккха мах бер моаха гIорбаьлача Iилмашоала. Н. Саункова дукхана физико - математически Iилмай доктора степень елар.

Новосибирске математически Iилмай доктора степене защите йир къоанча Гудиев Ануархана а, хIанз университета ректор ва из.

ХIаьта мел дукха IилманойхIирий ба Советски Союза кхача городашка болх беш! Царех ва Казахски ССР Академе академик Р. Борукаев, МГУ кафедра заведующи, экономически Iилмай доктор профессор Н. Цаголов, медицински Iилмай доктораш С. Дзугаева Т. Дзуроевахи, Патрис Лумумба цIерагIча халкъий доттагIала университете кафедрана кертe латта Т. Березов, исторически Iилмай доктор профессор О. Туганова, технически Iилмай доктор профессор И. Урусов, химически Iилмай доктор профессор Ф. Хетагурова, Паччахьалкхени Ленински премей лауреат Г. Медоева, Паччахьалкхен преме лауреат, СССР монтажнии пречашленности министра заместитель Д. Такаев, Паччахьалкхен преме лауреат Ф. Бутаева, цIи хеза къона математик Ю. Арнутанов, кхыбараш. Уж беррагаш а болх беш ба мехка йоккхийча Iилман центрашка.

Тха халкъа кхы а дукха да доаккхал де йиш йола хIамаш. Масала, доаккхал де дагIацний гIорбьалача сцена мастерах, Советски Союза халкъа артистах Тханаев Владимирах, е дунен тIа эгтара дикагIа долча Ленинача тетова сцена тIа массане а къоабаьллал тIаийпача балеринах Адырхаева Светланах, е дунен тIа эгтара хьалхара атомни ледокол Арктике лелаеча цун капитанах Хучиев Юрех. Дагардаь вала хала да Кантемирова, Туганова, Кочемова кийчоаь хIирий гаара-баьреш хиниш мехкаш.

Доаккхал де доагIаш деший бергIача мехка цIи хеза писателаш, пефташ, художникаш, композитораш хьалхер.

Оаха кхы а дукха къамаьл дир Исай Ефремовичаца. Цlаьхха дагадехар сона: вагагIа це цкъа ма аьларий хьалха ше дунихачь юрташка хинав а цига йоазувдешар хеш сег наггахьа мара ванар а.

— Исай Ефремович, ха беаж бий [illegible] хьай къаьнарча доттагIий [illegible] [illegible]? Хьажал малаш хьалхехебаьб Коста цIерагIча юртарча къе ваьхача Саутиев Угалуха? Цун даьдe ва вишь хьехархо, лор, агроном, инженер, Советски Iэскара [illegible]. Лаккера дешар дийша бахьI сег ва цхьан цIагIа! ХIаьта цу [illegible] [illegible] [illegible] гIа Iилмай [illegible] кандидат ва. ХIирийче атта [illegible] [illegible] [illegible].

Миштта белгалдергда, миштта дIа йоалахаргьа, миштта дагардергда дерригача советски халкъаша повлъостал а деш йохаргIоацача союзе оаха ах бIаь шера даьр! Иллеца оалачй тайпара, шерашка карагIдийнад бIаьшерашка дурургдоацар.

...Къилбаседа - ХIирийче — Iалаьмате хозача туристски маршрутий мехк. ХIара шера тханига уж эзараш, эзараш вай мехкарен доавол дехьарен туристаш. Царех дукхагIчарна дикa йоаь ХIирийче. Цун валаф, Iаьдалаш, хIирий оамалаш дукхачa дика дешa йоаз дуьенца.

Шоай дола кIирех ваьара Страбона, Даиберте, Кларета, Шегрена, Гакстгаузена, Птоломея... Уш долча бахьача хьаьмашта моттигерча гидаша иньа нийса аьлар ду, нагахьа санна оаш хьаьнача ХIирийчех дийша дале а из шоашта бIаргасу беззам бале е хьаьнаркар лехаш шоашта хала ма е, Лоамашка латта аIоалаш мара хьаьнача вахаре кхы тем оасавац.

ХIирий бехк бацар, нагахьа санна бола бер герз Iо ца дуллаш уж гоара тIа йелар. Темане дe, яра шалта, нийса кхета топ яр царцара ма къестам. Ший эгтара дикагIоалча доттагIа мара лун хинавац хIирече хIа йоагIача [illegible] хьал ма вахкадахь, сий доацей вала чу ма йоалалахь» яьна доланаш тIаьздахь хинна шалта. Тхьоаш пхиъ шера шалта хьалхайна оаьш хIана хилейзар цун.

Дикь шера чIоагIа бе йоаллайнy це из. Гитлеровски фашисташ йоахьачул тIехьагIа мара бетта чу йоаллайзар... Чуйолаш сий доаш еллар. Даьхенна 59 Советски Союза Турпал, 37 генерал, эзараш орден синараш белар зIамигача ХIирийчено. Лоамаш юрташка, массе бар санна болча хIирий дезалашка хьалхкхийра шоаза Советски Союза Турпал, эскара инарал Плиев Iийса, Советски Союза Турпал эскара инарал Хетагуров Георгий, Советски Союза Турпал инарал - полковник Мамсуров Хьаж-Iумар санна бола гIорбаьлча полководцаш.

Владикавказа мухе юьхьандарг лоссш вйер. Укхаза гIар Ленинаь дIаладара це уттагь плаваш. Владикавказа юда немцаш бохабаьччул тIехьагIа дIайолаелар Къилбаседа Кавказе тIом бешхиначa Советски Эскара наступлени.

Еррига ХIирийче атта кердаеаргIаргдац тIом лаьттача цу бордача шерашкa тальет ца оттаи хинна цIа. ВорхI воша тIом тIа вахар Газдановгlар цIагIара, хIаьта ворххIе кийга ве а вийра. ХIеьнта бIаргагургдац шоана пхиъ, йиъ Iаьржа байрах тIахгIа нашамаш. Керта тIара кий Iо на йоакхаш сег вIехвалаш царна.

ХIаьта тха Iалама хозалах дийца даргвац! Цкъа укхаза хиннача мара боаргIача тайпара мах бергбац цун. Мa хеза да Пейсия а кхыдола а ма тIаула лоамаш, масса лоамаш хиш, аьнлаши лоамаши, минеральни хий дуадувла хьастащ. Цига хьалхьой санаторени, салоIа цIенош, чаралкьа ду заповедникаш: Лоамаш водкъашка шоана гурга сьърч, [illegible] гаьларий, фазанаш, эрмеш, хIаьта лоамах хишка — форель.

[illegible] а тха ганзаш. Геологьеа лех дашa, ртуть йоалла керда моттигаш. ХIанз а боаьонца техна даьккадаь ХIирийчен лоамаш.

Мист ца хулаш а ваьгIа, тIаккха хьадгIаттар Исай Ефремович.

— А, вехьа дайнадац керда вахар бахьан воараш болча бIулаща уих лаьтта Iомехкалаь цIий, — аьлар цо. — Байначарна догIа вовагIа дола памятник ва цар шоай вахар дIадениха сийлахьдоикха гIулакх котдалар.

ХIирийчена дагабоагIа, ХIирийчена цIаккха а бицлургбац ший ираз бахьан долаш байнараш. Ший дикагIдолча къадешца хестабу уж тха халкъо. ХIара юрта хIана дац аьнна шоана бIаргагургда вежарий кашамаш, юрта юьхе дешa дала верта хашаш.

Военно - грузински вокъ дIаболалучча, Орджоникидзе городе латт доккха памятник. Из да дIайха лалар хинна 17,5 эзар цIе эскархо деникинцаша дийна волламе а дIаяелла вежарий каш. Шей долча хана а вокх денешка а сийлахь - доккха гIулакх бахьенце шоай вахар дIаденначa турпалий сий де увлаш ул Iалаьмате дукха нах.

Шоай кертанукъале балхашта байнарий васхот тешаме хоачадеш да хIирий халкъ.

Деррига а дагадоагIа ХIирийчена, цо цIаккха а дицлургдац сийлахь - доккхача эрсий а кхечa а халкъаша халача хьан йийна дахь повлъостал, цо Iохашь кIалхарьаьккхар.

* * *

Йоакха яц Къилбаседа-ХIирийче. Цига хиннача хувцамашка хьежача, из дегIабахара темпаш теркалйича цецвоал: мел чIоагIа цкъ йийшаб из деррига а де! Ленина хьакхеллача партена мара ялу мадагIча низа могаргдар из тамашийча хIама кхоачалле!

Б. ДЗУГАЕВ,
Къилбаседа - ХIирий АССР журналистий Союза правлени председатель.

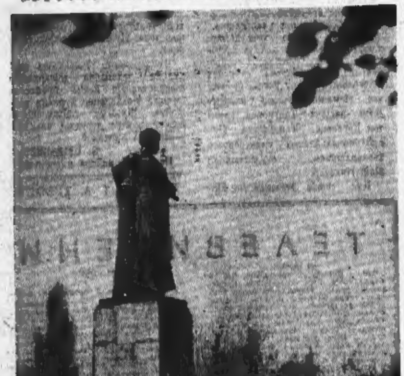

ХIирий сийлахь - воккхача поэта - революционера Хетагуров Коста Леванович городе Орджоникидзе дегIа памятник.

Ф. МАМОНТОВА сурт.

Пятилетка цифрашка

Республика промышленни продукце объем 916 миллион сом гаргга хургба, е 1970 шерарчул 45 — 47 процент дукхагIа.

* * *

Пхи шера бархIаагIча пятилетчачул 22 процент дукхагIа йоакхаргья юртбоахама продукци.

* * *

1975 шу чакхдоалаш хIара [illegible] [illegible] 31—32 [illegible] [illegible] — 185 [illegible] — 126 [illegible] — 16 [illegible].

* * *

ДIакхаьа пятилетке 806 эзар квадратни метр хула цIенош хьалдаьха паччахьалкхени бахача оаха гIишлошъеча кооперативийе средстваш совгIа [illegible] 700 эзар [illegible] метр хулa [illegible].

* * *

[illegible] 57 эзар квартирачу.

* * *

Пятилетка шерашка хьалъергья 30 эзар моттиг йола 43 школа, цу дахьье [illegible] дахьа а лоацаш 8 школа хьалъергья.

Цифраши факташи

1924 шера 7 июле хьахиннай Къилбаседа-ХIирийчен автономи.

1936 шера Къилбаседа - ХIирий автономни областах хьайир Автономни Советски Социалистически Республика.

* * *

Дунен 27 мехка ший промышленносте продукци дIакхухьийт тха республика — цветной металлаш, генераторaш, электрически сахьаташ, пианино, газови плиташ, миштта кхы дIадо а.

* * *

Республика столице — Орджоникидзе бола бaш да Къилбаседа-ХIирий Паччахьалкхен драматически театр, музыкальни театр, Къилбаседа Кавказе хьалхагIчарех дола эрсий драма республикански театр, паччахьалкхен филармони, симфонически оркестр, «Алан» яха халкъа халхара паччахьалкхен ансамбль, эрсийи хIирийи отделенеш йола теннций театр.

Тоалуш а хоолуш а йоагIа Къилбаседа ХIирийчен столица — Орджоникидзе. Сурта тIа шоана бIаргагу керда цIенош хьалдаь Букачидзе Пен цIерагIйола улица.

Ф. МАМОНТОВА сурт.

Дукха ла йоаццаш хьалхьаьккхнай «Редант» яха санаторий.

Ф. МАМОНТОВА сурт.

ХОЗЪЕ ВАХА МОТТИГ

Керда городаш хьалъеча а товче а боккхача лоерхlамера гlулакх да гаьнаш йоглилга. Бьаьцарча гаьнаша городашка, юрташка бахача наха ший тайпара каимат а хулийт, санитарно - гигиенически хьалаш а увттаду. Ший тайпара хоза куц а отталеш хьалдаьча лакхача цlеношца дика тов гаьнаш.

Гаьнаш йоглаш дукха болх баьб вай республике. Йолаш я йокхда бьаьцара паркаш Грозне, Магlалбике, юрташка. Городашка гаьнаш йоглаш дуккагlча даькъе юкъерча эллеешта, керттерча улицашка теоиаш тlабохийтар. Цхьабакъда, хlана доагlача тайпара кхоачаш-м дац из гlулакх.

Дукха ха йоацаш архитекторий Союза Нохч-Гlалгlай организаце хиннача совещание дийцар городе гаьнаш йоглара новкъарле еча дешаех.

Городерча 10 паркаш, 28 скверах, дукхача бульварех кlезига а йоагlача тайпара гаьнаш егlа лехттlа тоаьрнш.

Боккхача лоархlаме да проектех керда паркаш йохкилга, хlаьта цуина цhора ший декка устройство а юллаш. Дуккагlа долча даькъе кlай кlарихал, атлант, михаш ягlа. Хlаьта бlара, каштана, платана, кхьйола дlайхача мехкашка хула гаьнаш йоглаш.

Грозне дукха бешамаш, сквераш я аьнна хеталу. Бакъда, царех цхьаьйолш духхьал массехк гамара йоаза скверш я. Масала, Октябрьски районе комсомольски парке массейтта га мара яц, хlаьта наха цига салаlац.

Города генеральни планага хьежжа яь а дика а я Магlалбикера къона парк. Тlеххьарча шераншка асфальтированни наькъаш дехка, площадкаш аттракционийни нака хоав гоаьяб яь. Цхьабакъда, цхьаццадола кхоачембоцараш-м цига я да. Хий детта устройство яц. Сов листи йолаш яхха хьатlаьхти санна хет гаьнаш. Хlаьта ниттта уйла чуйосс кхоай газонашка хьежача а. Вела доккха lунал яц. Цхьайола лоархlаме йоаза гаьнаш дlа а яьха керда ирен дlайоrlа еза. Кlотаргашта, газонашта ханханахьа йолаш, хий тохаш lунал ле деза. Лувча хий чудола бассейн я укхаза, бакъахьа дар додкаш леларгдолаш цхьаькха бассейн йоре. Йоагlача электрически свет йиллеран архитектурни эlамига формаш дlа-хьа нийсъярна уйла йича бакъахьа дар.

Наlахьа санна цlа 1—2 шера хьалдаь доалаш хилча цул тlехьагlа дlаегlа гаьнаш ханнахьа хьалилац. Цудухьа гаьнаш йоглара перспективни планага хьежжа цlеноаш хьалде доладале дукха хьалха дlайоrlа еза гаьнаш, с гlишлош хьалъеча хана йоrlа еза.

Хьалхарча вай Грознера № 1 йола микрорайон. Из хьалъяьханей, хlаьта беш хlана а йолаш яц. Ниттта сурт да Надтеречни района Знаменске эттар я. Бахача наха юкъерча организацешта даь дукха цlенош датlа укхаза. Гаьнаш егlаяц улицашка, бешамашка. Из мо хьал да ерригача республике я.

Ниттта юкъерча зданей участкашк бахача наха цlеноаш хьалду моттигаш, улицаш уж гlишлош хьалъешие гаьнаш йоглаш тоае еза городаш, юрташ.

Йоагlача тайпара нийса дlаегlача гаьнаша 21 процентагара 80 процентага кхоачаш доп тlалоац, 70 процент таташ лаьгlду.

Хlана вай города улицашка къаьнех къонех, лакхех лохех тайп-тайпара гаьнаш я.

Улицашка дlайоrlа гаьнаш новкъа хила йиш яц электрически фонаркета, дlа-хьа лелача наха транспорта.

Грозне микроклимат хилийтара боккхьа лоархlаме а яхай газонаш. Гучадаьнна яхай газонаш йолча участкашка аккан замалахь йовхал 6—10 градус лохагlа хулга. Дехьарен сехьарен хьайлача улицашка газонаш е еза.

Дукхача районий центрашта, городашта, колхозий совхозий усальбашта генеральни планаш оттаьяй. Цар тlа белгальяй бешамаш ехка еза, гаьнаш йоrlа еза моттигаш. Бешамаш йоацара юрташка уж ехкара болх дlаболабе беза. Цхьабакъда, хьалхагlа проектно - сметни документаци оттае еза. Бешамаш яц Наьсаре, Аргуне, Урус-Мартане, кхычахь. Грозне бахача наха салаlера боккхача лоархlаме я хьуна паркаш. Дlахо йодача хана чlоагlа лоархlам болаш хургья Черноречьерча водохранилищана юхера хьуна парк, Старосунженски, комсомольски хьуна даца.

Грозне гаьнаш йоглара проект оттаь йолаш я. Цунга хьежжа города доазонна чуйоагlа ерригахьунаш хьуна парковн категорена юкъехийта лаьрхlад. 6390 гектара гlа я уж, хlаьта цох хlара сага 160 квадратни метр кхоач.

Дlайоглаш йола гаьнаш хьайбех лорие еза. Грознера бешамаш, скверан лоранра юкъеоза езацарна юхе яла органнзацеш, школаш, баха нах.

Хован да вай городе гаьнаш дlайоглаш дуккхача наха дакъалоацара. Цхьабакъда, Грозный йоакха я. Тайп-тайпарча районашка ший тайпара лаьтта да. Цхьайола гаьнаш дlалаташ а ца латаш а хул, бе-бе агротехнически гlулакхдаш эшаш а хул. Цудухьа бьаьцара-парковн боахама треста гаьнаш йоглара эша хьехамаш тlадолаш каталог арахийцача бакъахьа дар. Цу доккха новкъостал дерглар проектни организацешта, гаьнаш йоглача тайп-тайпарча учреждениешта, бахача наха. Хlаьта гаьнаш йоглa даьрхlа хlама дагадехача городе е района архитекторашa дагабьача бакъахьа дар.

Грозне гаьнаш йоглара гlулакх кхоачашдеш къаьстта цхьа заказчик вац. Из гlулакх ше-шегlа дийцад. Хьалдаь даьнна цlа дlадехча гlишлоигъяраша гаьнаш йоглаш. Бьаьцара-парковн боахамга техника кlезига я. Шортига хьалъю городе оранжерен гаьнаш йогlера базех. Горисполкомо дукхагlа терриш тlабахийта беза цу леш.

Городаш, юрташ бьаьцаръеразара лаьттан-климатически дика хьалаш да вай республике. Хlаьта вай деллар да цу тоpонех бlаза пайда а эцаш шоай городаш юрташ бьаьцарча гаьнашца хозъе, тоае.

Ш. ЕВЛОЕВ,
архитектор, СССР архитекторий Союза Нохч-Гlалгlай организаце правлене председатель.

Хьалхара ловзаргаш. Т. Арчакова фотоэтюд.

СЕДКЪИЙ АРЕ

Боадон юкъе гlолла гаьнпара бlаргадийра тхона йоагlача цlерах лелха дийгаш. Инжа уллача хьуна юкъе гаьнна хьахотар декача виоиерий илле зовне оьд:

> Лоталe цlераша, ха lаьржа
> ва бийса.
> Болхлой берши —
> тхо пионераш.
> Гаргагlерт дена хьалийла
> ираза.
> Пионера кхабисием —
> хьна даьи кийча!

Цу торжественни ханага дукхеи дакеи кийчо хьар цар.

Велави аз санна хlанна хий Гертменкон вlашаеlкхетача хоаьча моттиге Аркадий Гейдара цlи а яьна спортивно-трудовой пионерски лагерь хlахкхайка а еш хьайийор.

Дlахкайкеш хlана йийлар дьача: цу хоаоле цига еа а долаш ахкийна хlамo де кхийнйдар бериш. Гlишлоигъяраша новкъостал дир палаткаш уггтаеш, кхолleнаш, спортивни площадкаш еш, лагера доазув цlенлир. Хlаьта цуяца цхьаьна из хьеелдарга кийчо йир, илли lомадора, лагерерча вахаралеларa оттаь боккъонаш яйтар.

ВЛКСМ Гудермесски горкома хьалхарча секретара Хадиаргов Анатоле дийцаеох, из согlа промышленни предприятей, колхозий, совхозий вноcтий чотах пионерешта даь да. Из лагерь шоай лаьтта хьалъеш доккха новкъостал дир «Дружба» яхача совхозо. Лагера электрически свет хьагlаенай, водопровод йиллай, наькъ тоабаьб. Халдавза кхачак продукташ лоаттаергйолаш а вlашьача гlулакхашта эше а совхоза автомашина еннай лагера.

Август бутте кхачалца салоlарга чихаза берриш. Аьхкена каникулаш самъердаме дlаихьара берашта мел эшаэ долаш да. Дукха кружокаш вlашагlъеллой лагере: халхара, хоровой. Района культура отдела художественни кулгалхо Рошупко Людмила хьожавый цига. Цул сонгlа пионераш кест-кеста вlашагlкхеттатуйтба «Дружба» совхоза цlи техника къахьегамхошца, КВН, къахьоходаш ергая.

Спортивно-трудовой оал лагерах. Спортивни ихьаш дlахоргья бераша. Салоlача юкъа хlараме ГТО норма дlаяла еза. Топах ихьасалгья, белалхьа моттиг сиха хьалаха lомабергйа пионерийа. Хlаьта цу деррига самъердамерча гlулакхачил совхоза шеккара еекла дlайийнача къахьегарйда цар.

Сиха дlасlорда пионерий ахка. Михах, малхах lаьрждаьна, яиз чубесса кlаышкаш йиlаеча кхал а цlоагlаш чlоай парта тlа loкxошаргба. Лагеукаргда дерна шоаш латере даьха деноаш.

...Хlаьта хlана йижаче хьуна юкъе гаьнна дlахое зовнерlа лале оа...

М. ВИСАН.

ШКОЛЕ ДЕШАЧА ХАНА ДЕНЗ

Лоалаьха яда Грозненски локомотивни депох № 106 йола юкъера школе. Цу школа дешархой дейба депо болх бераш. Дукха дуьцар беращта машинаькъахой балдах школе хьехархоша а, цlегlа дайна «цlоакоша а». Цул совгlа хlара денна, хlара урокагlа хозар берашта теплокозаша «доахка» сах, вlашагlкхеттача составий таташ. Цхьабакъда, шоашта холацар царна дьцк, цу тlагон, тода, цох-шиъа хlана хьеддьтта хьаж йовза торо кхар берий.

Ниттта кхилир «Къона машинаькъахо» яха кружок школе вlашагlйоллaла. № 106 йолча школа дешархошта хlаьтта шефски новкъостал де болабеннача депо болхлошта школа дешархоштен юкъера буззам кхы а айхагlа кхотабир цу гlулакхо, торо хилийтар шоай дай професси берашта дикагlа йовзийта, йовзаргагlолла дуккагlа еззайита.

Школа кулгалхошен хьехархошен, хlаьта депо, партийни комсомольски организацешна техкаа дешархоша вlашагlъеллача «Къона машинаькъахо» яхача кружоко болх бара дьалаш.

Кружока ший тайпарча программана юкъе я СССР машинаькъа транспорт деглара истори, машинаькъахой керттера профессеш. Грозненски вагонни депо истори. Цул соагlа профессиональни достима уголок вlашагlъеллай школе шефаша, хlаьта йолаш йола локомотив тlайолча хоза кийчъьача стенда тlа доахк № 106 йолча школе дийнна а баьна депо балха эттача дикагlбола сурташ. Из я къахьегаме хьалха латтарий ший тайпара галлерея.

Дукха да я грозненски машинаькъахой, берашпара цу тайпара буззам эттъ. Цхьабакъда дешархоша, цlакка а хlордадац шоаш а иоашца машинаькъахо-ша а лоаттаду гlулакх. Цул совгlа ди тlехь керда-керда формаш лех цар шоашта юкъера буззам кхы а чlоагlбара. Цу хьакъехьа дукха масалш кхувла йиш я. Хlара шера школа чакхйоахача дешархоех иттлхийтта са локомотивни депо балха вода. Уж болхаш шоашта йовзаш йоахача коллективе. Уж болх школе дешача хана денз шоашца айхха буззам лоаттабьча, шоашта новкъостал деш хиннача коллективе.

Аленза деля, безаме, дог хьоасташ тlара машинаькъадоех хlара болхлочо шоай коллективе воагlа хlара кхувшоагlар. Царна хоз юкъьанца производственни коллективапа юкъейоагача кагирхочун дог ца эккхе, цох вюзе болхло хургволга. Дог эккхе — пайда бац къонача шийна а, коллективана а.

Шийха а дьллургдац школе вlашагlъеллача «Къона машинаькъахо» яхача кружоке дакъа а лоаташ хиннача Ершов Василей Пауков Вайнчен шоаш эггара хьалха вагонни депо баьна ди. Дlадоладелар хьалхара болха ди. Хlара болхло шинйшенга кхоачача даькъе царна фу аш хьожаш вар. Хlана шу гаргга ха яьннай цул тlехьагlа. Боккъала болх болх лой хиннаб царех. Цар доадергдац шоай коллектива сий.

Из вай дийцар цхьа масел мара дац. Цу хьакъехьа дукха лувча йиш я. Депо кулгалхоша лаьрхlад шоай производстве бlарча дешара центр вlашагlйолла. Цига дешархошта lомаергья токара, слесара, кхьйола говзалаш. Цу дешара центре дакъа лоацаш хургба укх шера школе дийша баьнна хагий нахя мехкарийи.

— Боккхача безамца боагlа дешархой производстве,—яхаш дувц депо технически даькъе воккхагlа волча инженера, бакъда, хlаравар чоалханегlа, халагlа йола професси хердаш хул. Масала КИП слесарь хила йоккха говзал, опыт эш. Хlаьта къонабарий из мичай. Цхьан дийналь мича хул из.

Дика да къонабараш цlиттача безамца производствана юкъе боагlаш хилар, производстве доккхагlа лакъа лапо уж уйла йолаш хилар. Къоана шоай дай моттиг йиза бе а елле дlахо яхьа могаргда царна. Царна кхоина хьаькхашьагlа хургъя хlарача цеха профессеш.

Доккхал де йиш йолаш я школа хьехархой коллектива шоай выпускникех. Доккхал де йиш я школа яьккха боаллаше а депо балха болчарех а, Ростоверча машинаькъе институте деша ухарех а.

М. РАШИДОВ.

Германски Демократически Республика. Сиха лел дукха ха йалехь советски lалама газ гlоргйола трубопровод юллаш лу балхаш. 1973 шера хьалхарча кварталe эггара йоккхагlйолча «Лейна - верке» химически комбинате кхоачаргья газ. Трубопровод юллаш дукха вaлонетраш турбаш яха еаргья.

СУРТА ТlА: Хитвайдера болата артери юллаш йола участок (Карл-Маркс-Штадт). Укхаза толамца болх беш я советски нараш трубоукладчикаш.

АДН—ТАСС сурт.

ШОАЙ НИЗАШЦА

Грозненски района Горячеисточненски участкови больница коллективо лаьрхlадар шоай низашца помещенешта ремонт е. Дlаболабелар болх. Лораша медсестраша, кхьача болхлоша духхьал диь хийнахь чакхдаькхило шоаш дlадоладаь гlулакх: штукатурка йир, кlир техар, нalаршта, кораша, кийнашта басар хьаькхар.

Хlанзе а йоакхо еш ба больнице кулгалхой lаж замалахь болх бара кийче яа а. Цу хьакъехьа дукха даьд. Дагор lаламдаь доалхаш латт, ниншац тоаьй, болница еа боагlаш болх хоcташ баьб.

Уж деррига балхаш дача вlаши уллча къахьийгад дукха хана денз больнице болх беш болча къаьнача а къоначa а лораша. Къаьстта белгалбаьннаб эггара ха яха йола медсестра Белопусова Надежда Павловна, къона, хlанза мара болх бе дlаболабаланза бола медсестраш Тибишева Роза, Ажмурдаева Зайнаш, дукха кхыбераш.

М. МАГОМЕДОВ.

МАЛАГlА ПРОФЕССИ ДИКАГlА Я

Тайп-тайпарей дукхех я дешархошта къахьегама кхетаме профессиональни достмаш балара формаш. Царех дукхчарех шоай балха пайда эц тlа района дукхача школаша. Вlашагlъяхай профессех дувцаш йола школьни уголокаш, профтехучилищешка, техникумашка, вузашка деша хагирхой дlайийбара бекъонехи цу дешара заведенеша lомаергйолча специальностех йола стендаш. Цух совгlа дукхача школашна бокка болх бу дешархошка кхетанца професси харжийтара: тайп-тайпара производственни экскурсеш ю, производстве хьаьха хаттараш шоайцига хьешалгlа хьех а. кх. хl. Ниттта Пасар-Бертерча юкъерча, Назранерча №№ 1, 2, йолча школай дешархой «Электроинструмент» заводе хиннаб массехказа. Цу школай лакхехьарча классий дешархой баха хиннаб г. Орджоникидзерча мебельни комбинате, района болхаший тайп-тайпарча производственни участкашка.

Къаьстта безаме хете дешархошта къахьегама хьалха латтачарца вlашагlбеттабалара сайреш еш. Цу тайпарча сайренех дешархошта дег чу ижаш ю Москве тlехха-политически академе деша эагlача Тангиевца, капитан Цороевца, Къилбаседа Хlирий пачхьалкхен университета хьехархошцен студенташцен вlашагlкхетар.

Цул совгlа Экажевски юртарча юкъерча школа дешархоша шоай юртарча «Экажевский» совхозе трактористий курсашка дешаргдола гlулакх вlашагlехьдьяхад.

Цу деррига гlулакхаша торо хулийт тахкарча дешархошта эзараш-эзараш йолча профессеш шоашта тlехьаленна хургьяр харжийта. Школера дийша баьлча шоаш вахаре дергдола наькъаш тохкаш ба дешархой.

Б. ШАДЫМЕВ,
Назранерча районе инспектор.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

КУБИНСКИ КИНО ДОАГlАШ ЛОАРХl

Кубински кинематограф боккъалдар даьча 1959 шера революце цхьана хьахилар, вежарий Люмьер изобретени французхаа Пейре тlа енача хана эггара хьалхара кинокартина 1897 шера хьахьекха дале а.

Революци хилалехьа къаман кинематографа дийнача, из тlеххьаьхха дувив хlама хургдар. Кайийча студеша арахецаш хиниа кlезига фильмаш чулоцаш боцаш, коммерчески ленташ дар.

Гlейрен тlа боккъонца йола киноискусство хьахилар 1959 шера карт бетта киноискусствaн кинопромышленностен Кубински институт (ИКАИК) йиллачул тlехьагlа.

Цу хана доктора Альфредо Геварас, институтa директора, йийцар хlана кхоачаш хиниа уйла: «Кастталишха вайх эггара дикагlйола кинопродукци арахеца йоккха, шоай лоlамера центр хургья». Уж дешаш кхоачашдара кино кубински деятелий кlезига бе бийзабац чоалхане а хила а никъ. Мехка ихьметтел элементарни база а яцар къаман кинематограф деглайоалаяра. Еш-еш lалашйора оборудовани. Юххера а хьахилар мехка эггара къахтагlа йола событеш хьехьувкъ эггара хьалхара ленташ, Кортаукъален гlейрен къахьегама гlулакхаш гойта доаца - метражни кинокартинаш.

1960 шера арайоаьхк «Човнаш хиннар», «Повстанец», «Санта Клара» яха кхаь даькъах латта «Революцех дола дувцараш» яха фильм. Москве хиннача Дунен халкъашта юкъерча II-ча кинофестивале СССР писателей Союзо дикагlйолча сценарех тола премн елар цу лентанта. Тlехьагlа из фильм лаьрхlа йолча дипломана белгаладаьккхар Латински Америка кинематографистий III-ча съезде. Фестивалашкен хьажарашкен белгалдоаха кубински картинаш шергара шерга дукхагlа хул. Лейпциге хиннача документальни фильмий Дунен халкъашта юкъерча кинофестивале премен дуц белгалдаьхар «Вийна дlаьакха интервент», «Генеральни ассамблея» яха фильмаш.

Латински Америка континенте доагlаш хестаду дукхача мехкий критикаша кубински фильмаш. Винья - дель-Маре (Чили) хиннача кинофестивале «Меркурио» яхача газето йоазар «Фестивале хьалхьехкача дукхача фильмашта юкъе дикагlа дар кубински дараш. Из массанена а хийттар да».

Кубински фильмашта безам тlабоде США а. Кубински фильмаш шерра дlахьокха безам болаш да. Нью-Йоркера «Американ документари фильмз» фирмен хlинзарча искусства Музейи.

Тахан киноискусство мерда толамаш доах Кубас. Кубински кинос ше дезадалийтад дукхача наха къьхта идеяш, реализм йолаш, дог цlена хиларца.

Хорхе Л. БЕРНАРД,
кубински журналист.
(Пренса Латина — АПН).

ГОНКОНГ—КАПИТАЛИЗМА МУЗЕЙ

Керта гlолла даь цу тайпара йоазув а долаш «Актуэльт» яхача шведски газето кепатоха араяьккхай дукхача шерашка Гонконге болх беш хиннача Кане Гранквиста статья.

Кердадаьннй Кепайоазок Агентства цхьаденча даьнъе лоац а из арайоаних цу статья эшараштa.

Гонконга финансови секретара Хаддон - Каве шера бюджет дlачуехча, цо цу хана дьлар, социальни эшарашта дlахена ахча дукхагlа хилийта доагlар, цхьабакъда, «новкъостала тlакхувраш болх лехара» тlера ца баххал хургдолаш.

«Мискаш моаш ба безне шоашта тlакхьачачохь, социальни новкъостала чохь бахнилга дукхалезаш ба уж» — цу тайпара [illegible] Гонконгн капиталистически обществе, хукха ха хьалхагlа дена [illegible] хьалда еш а цун политика а.

Гонконг — капиталистанта йола кхсамале. Ахча долаш волчун lальмате безаме даа йиш я вахар. Цо тlех текхача а 15 процент мара подоходни налог текхац, хlаьта ший боахама тlера цхьаккха тайпа а тахкац. Натахьа санна акцешка ший ахча долаш из вале, цу тlера цо налог вlаlла такха а такхац.

1960 шерага кхачалца социальни гlулакхешта лаьрхlа е департамента, социальни гlулакхашка дlадахийта бюджете отталеш ахча а дацар Гонконге.

Дегlахьлар lалахьаре шортта дар. [illegible] полицейски бюджета. 1971 шу бел-галдаьлар социальни эшарашка дlадохийтар шозза хlана хинна дац аьнна дукхагlа хиларца.

Дукхагlбола гонконгцаш lалаьмате къе бах. Царех дукхха бараша хьатlаутттадеча маьлгеш тlа йоах бийсаш. Вожаш ноккара мохий бlенаш дагадохийташ долча цементни цlеношка бах. Сона бlаргабайра 12 метр йолча цlагlа баха 10 саг вола деза. Цу тайпарча хьалашка вах 1,2 млн. саг. Горнигаш дагадохийт нах чубахача кварталаша. Укхаза хул зуламаш, къолалаш, йоккхан-наркотикаш. 200 эзар сонгlа нах лахка lеш, цlалла за йиш йоацача хьалашка бах. lаьдалаша хьакхайкаду бераш хlеааргlа дайчилга.

Бlаьхий дуларга сатуеаш бола дукхха китайцаш азартни ловзарех ловз. Дукха ахча дlадохийт цар гонконгерча иппадроме, жlалеш хехкача, Макаорча казинох.

Гонконг — капиталистически обществa образец. Укх 50—100 шера Европа чакхъяьнна экономически деглахара ерригга стадеш хьахбоккхаш йола музей а яз. Индустриализаци хьахилар, «капитализма» «парагlато», боахдой ниазах пайда эцар (бераща заводагlа болх байтар, цхьабакъда практике дунах а пайда эц) — [illegible]

(АПН — «Актуэльт»).

ТЕЛЕВИДЕНИ

29 июнь

9.30 — Передачай программа. 9.30 — Кердадараш. 9.45 — Вераште. Ерригсоюзни радиои телевидени берий йоккхача хора концерт. 10.35 — «Iадика хийла доттагlий» яха художественни фильм. 12.10 — Пятилетка шолагlа шу. «Ясsалена» парфюмаш сатт». 3-гlа передача. 12.40 — Музыкальни афиша. 13.30 — Шун письмойх. 13.45 — Краснодарски крае «Кубань» яхача колхоза казакий хора концерт. 14.15 — Кердадараш. 17.30 — Передачай программа. 17.35 — Iадика хийла школа. Номер шолагlа йолча Урус - Мартановски юкъерча школера трансляци. 18.35 — Нохч-Гlалгlай чу гlолла. Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.55 — Дунен халкъашта юкъера обозрени. 19.10 — Германо-советски доттагlалла общества 25-шу дизарга. 19.30 — «Къай бийсаш» яхача искусства фестивала — хоадам беш дола концерт. Ленинградера трансляци. 20.40 — «Ха». Информационни программа. 21.10 — Ленинградера трансляци дlахоьнлар. 22.30 — Маневр хоншёйн» яха документальни фильм.

30 июнь

9.30 — Передачай программа. 9.35 — Кердадараш. 9.45 — Дешархошта: «Бентун» яхача клуба совгlат даьлхар. 10.15 — Юртара художественни самодеятельноста Ерригроссийски смотр. Карачаево-Черкески автономни области Зеленчукски района «Кубанка» яхача ансамбля концерт. 10.45 — «Степень риска» яха художественни фильм. 12.15 — Пятилетка шолагlа шу. Ленинградера передача. 16.30 — Передачай программа. 16.30 — Калмыкой халкъа театр. 17.20 — Дешархошта пионерски шоалтакъа итт костер. Викторина. Итоговой передача. 18.00 — Нохч-Гlалгlай чу гlолла. Информационни программа (эрсий, гlалгlай меттала). 18.20 — Хоамаш, реклама. 18.30 — Киножурнал. 18.40 — Телевизионни очерк. 19.00 — СССРа халкъа артиста Лемешев. СССР-а Пачхьалкхен Академически доккхача театрера трансляци. Пиетельча — «Ха». Информационни программа. 22.00 — Спортивни программа. 22.40 — Хьадарий зах. 23.10 — Кердадараш. Передачай программа.

РАДИО

29 июнь.

6.30 — Юртара вахар (гlалгlай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Хоттам. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — Видзаш Сабодашев малеш (эрсий меттала). 8.45 — «Общество закона» яха радиожурнал (гlалгlай меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Къона тlехье (нохчий меттала). 16.15 — Берий иллеш. 16.30 — «СССР вlашагlйоллар Сийлахь-боккхача Октябра гlулакх дlахо дlаьхьа а яторе деглалар закона боарамагlа дола хlама а де» яха беседа (нохчий меттала). 16.45 — «Ялат чузцача коммунисташ» яха передача (гlалгlай меттала). 17.00 — Москва. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гlалгlай меттала). 18.40 — Нохч-Гlалгlай халкъа аьараш (нохчий меттала). 19.00 — Москва. 19.30 — Юрта боахама болхлошта дола концерт (гlалгlай меттала). 20.00 — Москва.

ИЮЛЬ БЕТТАРА ХАОТТАМ

СССР гидрометцентра сведенеех июль бетта Кавказа малхбоален вагlорахье фегара юкъера температура 24—28 градус йовхал хила мегаш я (нормал 1—2 градус дуккагlа). Йочай хий 60—80 миллиметр (нормана гарга, дукхьал къулбехьен районашка нормал кlезигагlа).

Эггара дlайхагlа хила мег бетта хьалхарен шоллагlен декадаш чакхйоала деноаш (температура дийнахь — 31—36 градуси байсанна—17—22 градуси), кlезигдукха температура лохьяла мег шоллагlча декадана юкъьен кхоалагlа декада йолалуш (дийнахьа—26 — 32 градуси бийсанна 15—20 градуси). Шийлагlа хила мег бутт болалуш кхоачалуш (бийсанна—10 — 15 градуси дийнахьа — 22 — 27 градуси).

Морхаш а йолаш, догlаш а делхаш, дуlаш а хулаш ха отта мег бетта шоллагlча ахе дийнахь, бетта юкъе, кхоалагlа декада йолалуша чакхйоалаш. Вокх хана кlезига морхаш а йовчан а йоадаш хургья.

Малхбузера, къулбехьен - малхбузера 5—10 метр секундагlа сиха мух хьекхаргба, хlаьта вокх деношка — дуlа а хоалаш 12—15 метр секунда. Бутт болалуш, юкъе, чакхболаш къилбаседа даькъа тlа 7—10 метр/секунда сиха мух хьекхаргба.

* * *

Тахан республикан Грозненгlолла хуцалуш морхаш а йолаш, делкьел тlеххьагlа къулбехьерча районашка лоацача хана догlа а делхаш, ди а къувкьаш, даьгlа мух а хьекхаш республике гlолла 27—32 градуси Грозне — 30—32 градуси йовхал а йолаш хила мег.

Кхоашен ломмен хуцалуш морхаш а йолаш, кхьанна йолча моттигашка лоацача хана догlа а делхаш, цхьаьнийча лазахьа [illegible] йолаш, бийсанна 14—19 градуси дийнахьа — 25—30 градуси йовхал а йолаш ха отта тарлу.

Метеостанци.

ХОАМ

29, 30 июнен 1, 2 июлен чехословацки циркен варьетски артистий тlеххьара гастролеш хул.

Цирк дlадолалу 20 сахьат даьлча. Кассаш хьайийла хул, 9 даьнча денз 20 сахьат доалалца. Шоатта дийнахь шозза хул цирк. Долалу 16 сахьат даьлчеи 20 сахьат даьлчеи.

Кlирандийнахь кхоза хул цирк. Долалу 12 сахьат, 16 сахьат, 20 сахьат даьлча.

Тlеххьара хьоккаргдолча циркага хьажара хьалхехьа а билеташ доах.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный-51, 364051, Ленина урам, 11 (3-гlа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-80; редактора зам. — 3-30-11; жоьпаллин секретара — 3-34-38; партийни вахарен, культуран отделий—3-61-46; промышленностa отдела—3-42-30; юртбахамa отдела—3-42-28; кехатий отделийн бухгалтерен — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революци проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный-51 364051 ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-80; зам. редактора—3-30-11; ответственного секретаря—3-34-38; отделов партийной жизни и культуры—3-61-46; отдела промышленности—3-42-30; отдела сельского хозяйства—3-42-28; отдела писем и бухгалтерии 2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05140. Заказ № 4890.